

Definicja domu z perspektywy osób z dośw. bezdomności

Na podstawie badania jakościowego

pt. „Potrzeby osób doświadczających bezdomności”

Na zamówienie Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi
finansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego
Program Regionalny dla województwa łódzkiego 2014-2020 Pomoc
Techniczna

Julia Wygnańska

Fundacja Najpierw Mieszkanie Polska

dr Małgorzata Kostrzyńska

Uniwersytet Łódzki, Polska



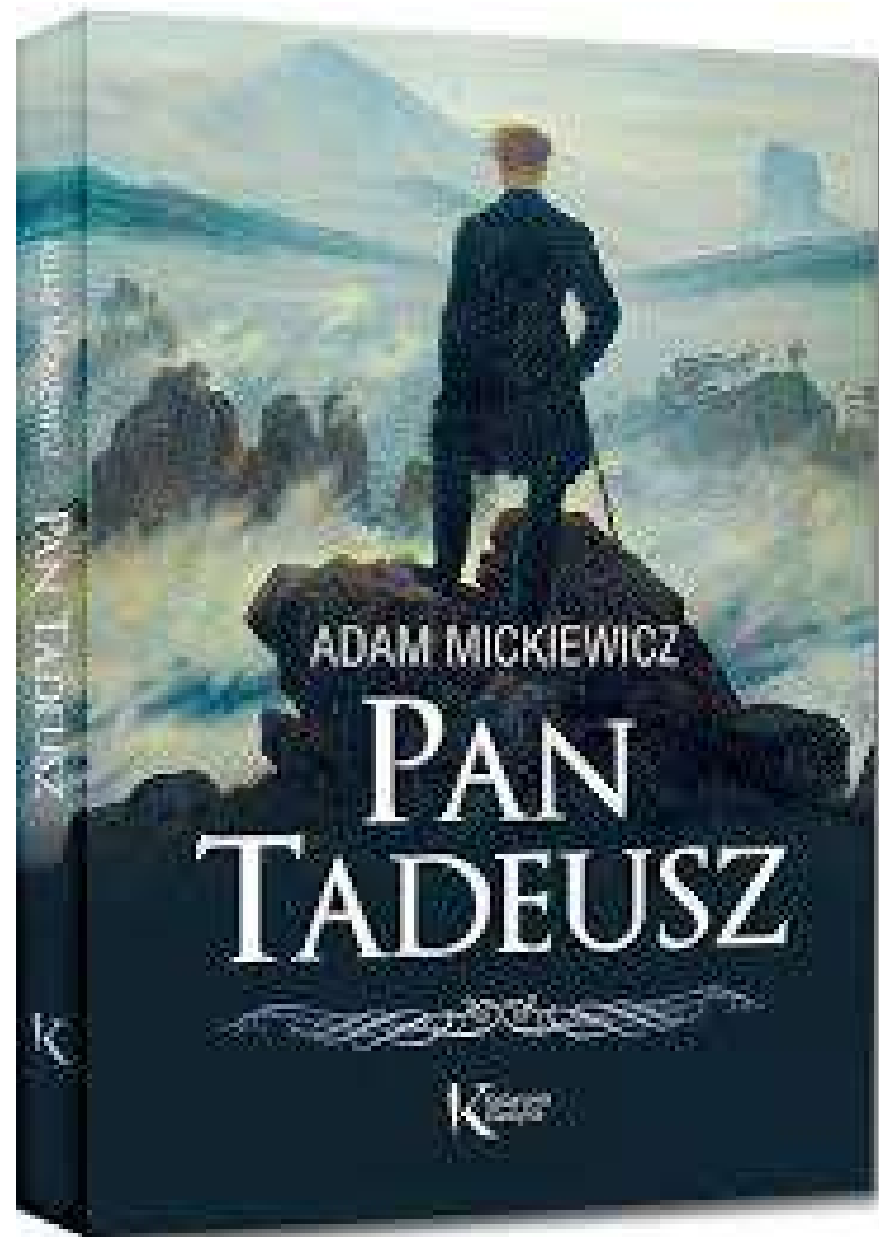
Dofinansowane przez
Unię Europejską



„Inwokacja” Pan Tadeusz Adam Mickiewicz

*„Litwo! Ojczyzno moja! ty jesteś jak zdrowie.
**Ile cię trzeba cenić, ten tylko się dowie,
Kto cię stracił.** Dziś piękność twą w całej ozdobie
Widzę i opisuję, bo tęsknię po tobie.”*

Ojczyzna = homeland = dom



Cel badania

Identyfikacja **perspektywy osób z doświadczeniem bezdomności** dotyczącej:

- własnych potrzeb
- skuteczności usług w zaspokojeniu tych potrzeb
- sytuacji mieszkaniowych ...
- i zaspokojenia potrzeby domu w przeżywanych sytuacjach mieszkaniowych
- **Aktualnego i pożądanego „domu”**

Każda perspektywa odnaleziona w materiale badawczym została przedstawiona w wynikach badania, bez względu na to ilu uczestników ją prezentowało – **badanie jakościowe nie ilościowe.**



Picture: J. Wygnańska 2022

W prezentacji:

1. Założenia teoretyczne
2. Metodologia
3. Subiektywna definicja domu
4. Jak przeżywana sytuacja mieszkaniowa zaspakaja subiektywną definicję domu
5. Teoretyczne domeny i markery domu w przeżywanych sytuacjach mieszkaniowych
6. Dom zapewniający bezpieczeństwo ontologiczne
7. Konkluzje
8. Rekomendacje



Picture: J. Wygnańska 2024

1. Założenia teoretyczne

Ludzkie potrzeby – Typologia NIE HIERARCHIA Maslowa (1943)

Definicje domu:

- Definicja koncepcyjna bez(domności) FEANTSA: **domena fizyczna, społeczna i prawna** (Edgar i in., 2004)
- ETHOS-PL (FEANTSA) typologia **sytuacji mieszkaniowych**

Bezpieczeństwo ontologiczne (Giddens, 1991)

Markery domu zapewniającego bezpieczeństwo ontologiczne (Padgett, 2007; za: Dupuis, Thorns, 1998):

- **Codzienne czynności**
- **Kontrola**
- **Stabilność/przewidywalność**
- **Bezpieczna baza**

Rekomendacje dla polityk społecznych: [A New Systems Perspective to Ending Homelessness](#), 2022 Helsinki – Brussels: Housing First Europe Hub, DEMOS



2. Metodologia

Solidne wytyczne dla badania stworzone przez instytucję zlecającą – Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi - Zespół Badawczo-Analityczny
Indywidualne wywiady pogłębione IDI

- **Niezależni moderatorzy – nie pracownicy/wolontariusze usługodawców/instytucji pomocowych**

Uczestnicy badania:

- 56 osób o różnej płci, długości bezdomności, miasta/gminy zamieszkania
- **Żyjący w 6 różnych sytuacjach mieszkaniowych ETHOS: w przestrzeni publicznej, miejscach niekonwencjonalnych, noclegowniach, schroniskach i lokalach miejskich**
- Wyniki reprezentatywne dla sytuacji mieszkaniowych
- Obraz bardziej szczegółowo odtworzony dla schronisk i noclegowni – najwięcej uczestników badania było w tych sytuacjach mieszkaniowych



cd. 2.

Wywiady grupowe z krajowymi i zagranicznymi ekspertami w celu zidentyfikowania dobrych praktyk.

- 3 IDI z ekspertami zagranicznymi – Irlandia, Węgry, Finlandia
- 2 FGI z ekspertami krajowymi – przedstawiciele instytucji publicznych i pozarządowych z obszaru usług społecznych, polityk mieszkaniowych, zdrowia psychicznego i bezdomności

Jakościowa analiza danych:

- Zapoznanie się całego zespołu analitycznego z całym materiałem badawczym
- Stworzenie oddolnego zbioru kategorii analitycznych i drzewa kodowego
- Otwarte kodowanie całego materiału badawczego i analiza danych z wykorzystaniem programu MAXQDA;
- Porównawcza analiza **oddolnych kodów** i kategorii teoretycznych: **domen i markerów domu, bezpieczeństwa ontologicznego, sytuacji mieszkaniowych.**



WYNIKI

Prezentowane po raz pierwszy podczas
18th Konferencji Badawczej
Europejskiego Obserwatorium
Bezdomności FEANTSA
13 września 2024



Picture: dr E. Biczynska 2024

3. Subiektywna definicja domu

Według osób z doświadczeniem bezdomności:

- Czym jest dla Pani/Pana dom?
- W jakim miejscu/gdzie czuje się Pani/Pan w domu/„u siebie”?



*Picture: J. Wygnańska 2024
No Slum site visit during
18th EOH Conference in Budapest*

Cd 3.

- *Dom to miejsce, w którym przebywa się z bliskimi, można z nimi rozmawiać swobodnie, jest ich względnie niewielka grupa, można mieć intymne relacje (seks), panuje miła atmosfera, spokój i jest się niezależnym od pomocy/kontroli innych.*
- *Ważna jest możliwość samodzielnego decydowania kiedy i co się robi oraz w jaki sposób radzi się sobie z doświadczanym kryzysem zdrowia psychicznego (np. używaniem substancji).*
- *W sensie fizycznym dom jest raczej skromny: jedno małe pomieszczenie 15-20m², ciepłe, z możliwością przygotowania posiłku, umycia się, załatwienia potrzeb fizjologicznych, odpoczynku, przechowywania rzeczy, wyposażone w podstawowe instalacje, tanie w utrzymaniu.*
- *Wyposażony w podstawowe instalacje, tanie/przystępne w utrzymaniu*



Picture: J. Wygnańska 2024
Site visit at No Slum during
18th EOH Conference in Budapest

4. Jak przeżywana sytuacja mieszkaniowa zaspakaja subiektywną definicję domu?

Tradycyjne schronisko jest „drugim domem”
/”*Niby domem*”

- Mieszkanie w schronisku może spełniać subiektywną definicję domu bez względu na to czy spełnia teoretyczne definicje domu (trzy domeny i/lub cztery markery).

„Dom bo innego nie mam”

- „*To dom, ale jest taki szkopułek, że to dom Brata Alberta*”.

Tradycyjne schronisko jako więzienie:

- Wiesz jak funkcjonować w schronisku „*bo masz doświadczenie życia w więzieniu*”.

Tradycyjne schronisko w województwie łódzkim/Polsce:

- Zbiorowe pokoje od 2-6 osób
- Wymóg abstynencji od substancji egzekwowany poprzez obowiązek poddania się badaniu alkomatem raz dziennie z sankcją w postaci nakazu opuszczenia lub nie przyjęcia do placówki

Cd 4.

Tytuł prawny/domena prawna nie ma dużego znaczenia:

- np. sytuacja mieszkaniowa „mieszkania kątem”/tymczasowo u znajomych czy dalszej rodziny nie jest domem ze względu na **brak domeny społecznej** a nie prawnej.

Sytuacja mieszkania „na ulicy” odbiera poczucie człowieczeństwa.

- Osoby w tej sytuacji mieszkaniowej priorytetyzują **domenę społeczną i marker kontroli** kosztem deprivacji potrzeb fizjologicznych i bezpieczeństwa, które mogłyby być zaspokojone w schronisku czy noclegowni.



5. Teoretyczne domeny i markery domu w przeżywanych sytuacjach mieszkaniowych

W sytuacji mieszkaniowej tradycyjnego schroniska

- **TAK Domena fizyczna** – zabezpieczenie przez warunkami atmosferycznymi
- **TAK Marker** codzienne czynności – mogą być wykonywane w schronisku
- **NIE Domena społeczna i marker kontrola** – nie można decydować o swoim życiu, jest się zależnym od zasad funkcjonowania placówki np. doboru współmieszkańców do pokoju.
- **NIE** Porównując sytuację mieszkania w schronisku z mieszkaniem w miejscach niekonwencjonalnych najbardziej odczuwana różnica jest w **domenie społecznej**. W miejscach niekonwencjonalnych jest ona obecna z powodu możliwości przebywania tam z bliską osobą innej płci. W badaniu potrzeb potrzeba afiliacji była silnie podkreślana.
- **NIE/TAK Domena prawna** – czyli posiadanie egzekwowalnego tytułu prawnego do przebywania w schronisku np. skierowania, decyzji administracyjnej jest poza zainteresowaniem. Znaczenie dla poczucia występowania domeny ma zdanie prowadzących placówkę i ich ocena dotycząca przestrzegania reguł przez mieszkańców.

6. Dom zapewniający bezpieczeństwo ontologiczne

- Brak bezpieczeństwa ontologicznego podczas życia na ulicy, choć...
- ... aby dom stanowił podstawę do konstruowania własnej tożsamości musiałby być miejscem umożliwiającym podjęcie pracy, stworzenie rodziny, bezpieczne przechowanie rzeczy, podejmowanie mądrych decyzji, robienie dalszych planów i kontrolowanie własnego życia.
- Schroniska zapewniają bezpieczeństwo ontologiczne dla osób chorych, nie mają innego stałego domu, który zapewniałby niezbędne usługi zdrowotne/opiekuńcze – „drugi dom/”dom, bo innego nie ma”.

Bezpieczeństwo ontologiczne – poczucie dobrostanu, wyrastające z odczucia stałości i przewidywalności środowiska społecznego i materialnego, stanowi podstawę do nadawania znaczenia własnemu życiu, konstruowania tożsamości i poczucia człowieczeństwa (Padgett, 2007).

Markery domu zapewniającego bezp. ontologiczne:

Codzienne czynności – dom to miejsce, w którym wykonywane są czynności życia codziennego

Kontrola – dom to miejsce, w którym ludzie czują, że kontrolują swoje życie będąc wolnymi od monitoringu charakterystycznego dla instytucji zbiorowych

Stabilność/przewidywalność – dom to miejsce zapewniające stabilność/przewidywalność otoczenia materialnego i społecznego.

Bezpieczna baza – dom to bezpieczna baza, wokół której konstruowana jest tożsamość człowieka

cd 6.

- Stabilność i fundament dla budowania własnej tożsamości w mieszkaniu miejskim zależy od tego czy mieszkanie zostało udostępnione osobie po remoncie, czy przed.
- Niechlujny remont jest odbierany jako oznaka braku szacunku i zaprzeczania człowieczeństwu

*Zdjęcie: Mieszkanie należące do m.st. Warszawy przyznane w ramach najmu socjalnego osobie z doświadczeniem bezdomności.
Zdjęcie wykonane przez lokatora po remoncie m.st. Warszawy 2024*



7. Konkluzje

- Definicja domu nie jest uniwersalna - jest różna dla różnych osób i kontekstu lokalnego
- Definicja domu zapewniającego bezpieczeństwo ontologiczne nie jest uniwersalna – różni się dla ludzi i może zależeć od kontekstu lokalnego
- Tradycyjne schronisko może być domem
- Mieszkanie z ukochaną osobą silnie wpływa na definicję domu/poczucia się jak w domu i człowieczeństwa (dla osób, które doświadczyły bezdomności w Polsce).
- Mocny wpływ możliwości bycia z bliską osobą innej płci na poczucie bezpieczeństwa ontologicznego wyjaśnia trudności uczestników programów NM ze spełnieniem zasady uczestnictwa w programie - nie zapraszania gości „na waleta”.

8. Rekomendacje dla polityki społecznej w Polsce

Wprowadzenie następujących usług:

Mieszkanie – źródło utrzymania - wsparcie

Programy zapewniające jednocześnie mieszkanie, dochód i wsparcie, np. Najpierw mieszkanie

Noclegownie dla przeżycia (badanie potrzeb)

Noclegownie zapewniające bezpieczną przestrzeń w celu zaspokojenia fizjologicznych potrzeb przetrwania i bezpieczeństwa osób z doświadczeniem bezdomności. Obecnie noclegownie są taką przestrzenią tylko dla osób nie znajdujących się pod wpływem substancji psychoaktywnych np. alkoholu.

Schronienie dla przeżycia (badanie potrzeb)

Usługa zapewniająca schronienie w celu zaspokojenia potrzeby przeżycia/przetrwania, bezpieczeństwa i przynależności (np. mieszkanie z partnerem innej płci, mieszkanie z psem) dla osób zmagających się z utrzymaniem abstynencji od substancji psychoaktywnych. Obecnie schroniska zapewniają wspólne pokoje dla jednej płci dla osób utrzymujących abstynencję.

9. Rekomendacje dla rzecznictwa międzynarodowego

Międzynarodowa społeczność badawcza i rzecznicza jest autorytetem dla wielu krajowych/lokalnych ekspertów. Słuchamy Waszych rekomendacji i traktujemy je poważnie, a czasem robimy wiele, aby je wdrożyć. Dlatego:

Zawsze upewnij się, że znasz perspektywę osób, dla których organizowane są programy – lokalnych osób z doświadczeniem bezdomności.

Miej na uwadze różne definicje domu, rekomendując programy oparte na domu, takie jak Housing First (szczególnie z wysoką wiernością) i likwidację schronisk.

Bądź ostrożny, opowiadając się globalnie za jednym konkretnym programem/rozwiązaniem. Wyraźnie zaznacz, że adaptacje są dobre. Przedstaw wytyczne – uniwersalne wartości – dla skutecznych adaptacji.

Wartości, które działają w Polsce wg. „Najpierw Mieszkanie – otwarty model zakończenia bezdomności”: nawiązywanie profesjonalnych relacji wspierających, dom jako punkt wyjścia i prawo, szacunek dla decyzji uczestników programu, docenianie każdego kroku w stronę dobrostanu, wsparcie adekwatne do potrzeb i celów uczestników, budowanie korzeni w społeczności.

Upewnij się, że pozostawiasz odpowiednią przestrzeń i sprawczość lokalnym ekspertom i uważaj ich za EKSPERTÓW. Tylko oni sami mogą dokonać zmian w swoich społecznościach. Inspiruj i doradzaj, zamiast promować jedyne rozwiązanie, które wpisuje się w agendę działań międzynarodowych.

10. Dyskusja

Czy rzeczywiście można powiedzieć, że poczucie „domności”/bezpieczeństwa ontologicznego odczuwane podczas pobytu w tradycyjnym schronisku jest realne w sytuacji, w której osoba nie ma realnego wyboru sytuacji mieszkaniowej?

- *„To jest dom, bo innego nie mam”*
- *„W tym szkopulek, że jest to dom Brata Alberta”*

W jakim stopniu eksperci, twórcy polityk społecznych mogą przyjmować perspektywę osób z doświadczeniem bezdomności nie „poprawiając” jej o swoją wiedzę o tym czym jest dom i co nim nie jest? Czy ekspert nie powinien być mądrzejszy, ponieważ zna różne rozwiązania zapewniające poczucie „domności”?



Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską



województwo
łódzkie



Regionalne
Centrum
Polityki
Społecznej w Łodzi

#PomagamyPomagać

Badanie „Potrzeby osób doświadczających bezdomności w województwie łódzkim” było zlecone przez Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi i finansowane ze środków „Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027”, Priorytetu Pomoc Techniczna EFRR w związku z realizacją zadania budżetowego pod nazwą: „Pomoc Techniczna EFRR – Utrzymanie Funkcjonowania Regionalnych Obserwatoriów Terytorialnych”.

Zespół analityczno-badawczy RCPS:

Kamila Brzezińska, Maciej Tomczak, Magdalena Błaszczyk, Anna Bujwicka i inni.


*Fundacja Najpierw Mieszkanie Polska: analiza i kodowanie materiału badawczego oraz raport:
Julia Wygnańska, Małgorzata Kostrzyńska; współpraca w kodowaniu: Luiza Kajtaniak*



Udział w 18 Konferencji badawczej Europejskiego Obserwatorium Bezdomności 2024 został finansowany ze środków Narodowego Instytutu Wolności - Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018 - 2030 PROO. Całkowita wysokość dofinansowania projektu FNMP „Międzynarodowe sieciowanie na rzecz wartości Najpierw Mieszkanie w Polsce – 9600 PLN.




AKTUALNOŚCI



03.09.2024
URZĘDNICY INGERUJĄ W METODĘ NAJPIERW MIESZKANIE

Prośba o zapewnienie bezdomności to nie koniec, ale wyznaczenie kierunku na przyszłość. Jak to zrobić? Zapraszamy do spotkania z ekspertami z Fundacji Najpierw Mieszkanie.

[CZYTAJ DALEJ](#)



06.08.2024
KROKI DO DOMU ZE SCHRONISKA

Mieszkańcy i mieszkańcy oraz pracownicy organizacji społecznych z Centrum Otwartej Kuchni Fundacji Najpierw Mieszkanie. Razem wspólnie pracujemy nad rozwiązaniami i inicjatywami na rzecz bezdomnych.

[CZYTAJ DALEJ](#)



26.07.2024
REKOMENDACJE WDRAŻANIA NM - OTWARTY MODEL

Metody wdrażania i ocena metody Najpierw Mieszkanie wdrażanej w projekcie „NM - otwarty model” w ramach projektu „POMOC bezdomnym wdrażanie metod wdrażania”.

[CZYTAJ DALEJ](#)



24.07.2024
NM JAKO KOMPAS DEINSTITUCJONALIZACJI

Wdrażanie metod wdrażania NM wdrażanej w ramach projektu „POMOC bezdomnym wdrażanie metod wdrażania”.


[CZYTAJ DALEJ](#)



18.07.2024
SPRAWOZDANIA FINANSOWE I MERYTORYCZNE FNMP 2023

Raport Fundacji Najpierw Mieszkanie Polska zrealizowanej w ramach projektu „POMOC bezdomnym wdrażanie metod wdrażania”.


[CZYTAJ DALEJ](#)



08.07.2024
WROCŁAWSKI OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ O DROGACH DO DOMU

Wrocławski Ośrodek Pomocy Społecznej wdrażający metodę Najpierw Mieszkanie. Jak to zrobić? Zapraszamy do spotkania z ekspertami z Fundacji Najpierw Mieszkanie.


[CZYTAJ DALEJ](#)



08.07.2024
MIEJSKI KORONER W POZNAŃNIU

Miejski Koroner w Poznaniu wdrażający metodę Najpierw Mieszkanie. Jak to zrobić? Zapraszamy do spotkania z ekspertami z Fundacji Najpierw Mieszkanie.

[CZYTAJ DALEJ](#)



06.07.2024
WSTĘPNE WNIOSKI Z BADAŃ LICZBY OSÓB BEZDOMNYCH 2024

Wstępne wnioski z badania liczby osób bezdomnych w 2024 roku. Zapraszamy do spotkania z ekspertami z Fundacji Najpierw Mieszkanie.

[CZYTAJ DALEJ](#)



01.07.2024
FUNDUSZ NAJPIERW

Fundusz Najpierw Mieszkanie. Jak to zrobić? Zapraszamy do spotkania z ekspertami z Fundacji Najpierw Mieszkanie.

[CZYTAJ DALEJ](#)



26.06.2024
BYCIE W MIESZKANIU

Bycie w mieszkaniu. Jak to zrobić? Zapraszamy do spotkania z ekspertami z Fundacji Najpierw Mieszkanie.

[CZYTAJ DALEJ](#)



17.06.2024
W WARSZAWIE POTRZEBA

W Warszawie potrzeba. Jak to zrobić? Zapraszamy do spotkania z ekspertami z Fundacji Najpierw Mieszkanie.

[CZYTAJ DALEJ](#)

Dziękujemy!

housingfirst.pl
najpierwmieszkanie.org.pl
fundacja@najpierwmieszkanie.org.pl

O FUNDACJI


NAJPIERW MIESZKANIE POLSKA

Działamy od 2019 roku

Wierzymy, że zakończenie bezdomności jest możliwe. Mówimy otwarcie, że mieszkanie jest prawem człowieka. Samodzielny, zamknięty na klucz lokal z sypialnią, aneksem kuchennym i łazienką to podstawa dla poczucia bezpieczeństwa niezbędnego do zmierzania się z trudnościami, których doświadczenie bezdomności rodzi wiele. Czując się bezpiecznie i mając wsparcie psychologiczne można nad nimi pracować i je przezwyciężyć. Naszym marzeniem jest, aby każda osoba doświadczająca bezdomności miała na to szansę.




PROJEKTY



TRAWAJĄCY
MIEDZYNARODOWE SIECIOWANIE NA RZECZ WARTOŚCI NM W POLSCE

Dzięki dofinansowaniu Narodowego Instytutu Własności w ramach Złotej Pulsi PFRD-5 Edukacja 2024 realizujemy w ramach projektu w dwóch międzynarodowych konferencjach o doświadczeniach i wyzwaniach wdrażania metod wdrażania NM w Polsce w ramach projektu Housing First Europe Hub w Dublinie.

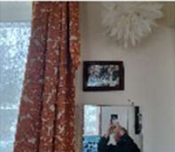
[ZOBACZ WIĘCEJ](#)



TRAWAJĄCY
WARTOŚCI NM NOWE ROZWIĄZANIA KOŃCĄCE BEZDOMNOŚĆ

Fundacja Najpierw Mieszkanie Polska otrzymała dofinansowanie ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego w ramach Mazowieckiego Centrum Pielęgnacji Społecznej, dzięki czemu prowadzimy w ramach projektu wdrażania metod wdrażania NM w Warszawie w ramach projektu Housing First Europe Hub w Dublinie.

[ZOBACZ WIĘCEJ](#)



TRAWAJĄCY
PROGRAM AMBIVALENCJA

Program Ambivalencja wdrażany jest w ramach projektu wdrażania metod wdrażania NM w Warszawie w ramach projektu Housing First Europe Hub w Dublinie.

[ZOBACZ WIĘCEJ](#)



ZREALIZOWANY
BADANIE POTRZEB OSÓB DOŚW BEZDOMNOŚCI

Przed realizacją projektu (2023) i (2024) w 2023) było odwołaniem do potrzeb osób z doświadczeniem bezdomności oraz potrzeb ich rodzin. Badanie zostało przeprowadzone w ramach projektu wdrażania metod wdrażania NM w Warszawie w ramach projektu Housing First Europe Hub w Dublinie.


[ZOBACZ WIĘCEJ](#)



ZREALIZOWANY
WSPARCIE DLA OSÓB Z UKRAINY

W czasie, w którym do Polski przyjeżdżają osoby z Ukrainy, wdrażamy metodę wdrażania NM w Warszawie w ramach projektu Housing First Europe Hub w Dublinie.


[ZOBACZ WIĘCEJ](#)



ZREALIZOWANY
BEZDOMNOŚĆ REALNIE FOTOGRAFIE

Projekt realizowany przez Fundację Najpierw Mieszkanie Polska w ramach projektu wdrażania metod wdrażania NM w Warszawie w ramach projektu Housing First Europe Hub w Dublinie.

[ZOBACZ WIĘCEJ](#)



ZREALIZOWANY
WARSZAWSKIE PARTNERSTWO NM FFW

Celem projektu było wdrażanie w ramach 2019-2023 roku wdrażania metod wdrażania NM w Warszawie w ramach projektu wdrażania metod wdrażania NM w Warszawie w ramach projektu Housing First Europe Hub w Dublinie.

[ZOBACZ WIĘCEJ](#)



ZREALIZOWANY
NAJPIERW MIESZKANIE - RZECZNICTWO OPARTE NA DOWODACH

Projekt realizowany w ramach 2019-2023 roku wdrażania metod wdrażania NM w Warszawie w ramach projektu wdrażania metod wdrażania NM w Warszawie w ramach projektu Housing First Europe Hub w Dublinie.

[ZOBACZ WIĘCEJ](#)